

Les autoritats educatives culpen el professorat del fracàs del sistema educatiu en Perú

El compromís com a manera de viure

Marina Isabel Rivera Gonzales presidenta de la *casa dels mestres*, que és com defineix l'Institut de Pedagogia Popular de Perú, s'identifica amb una de les conclusions de la Comissió de la Veritat i Reconciliació (CVR): perquè la història no es repetesca, és imprescindible una profunda reforma de l'educació pública. Les dones, segons les estadístiques, al Perú representen el 72% de la població magisterial és femenina, però aquesta realitat no es tradueix en els càrrecs de direcció de les institucions educatives, ni en els nivells de direcció i mobilització sindical. Així es dona la contradicció que, existeix una activa participació de base de les dones, que després no es reflecteix en la direcció. Marina Isabel Rivera Gonzales, n'és una excepció ben significativa. Actualment dirigeix l'IPP, Una institució amb més 26 anys de vida que s'ha convertit en el lloc d'acollida i de confluència de persones compromeses amb la pràctica social educativa amb sectors populars. Al seu sí es realitzen investigacions educatives a partir de la inquietud dels Cercles d'autoeducació docent (CAD), formats per mestres organitzats en cada escola que porten endavant un projecte d'innovació. El perfil d'un integrant d'un CAD és el d'un mestre o mestra amb àmplies competències professionals, amb una conducta ètica i amb un fort compromís sindical i social. Durant 20 anys aquesta dona ha exercit de mestra titular d'una escola pública de Lima, alhora que es comprometia com a dirigent sindical, amb el Sindicat Unit Treballadors Ensenyament (SUTE). Tot treballant per una altra educació des de la reflexió i des de la pràctica amb la seua implicació en la l'ONG Centre de Promoció de la Dona del Poble (CEPROMUP) en Villa El Salvador i en la regió d'Ayacucho com a coordinadora de projectes educatius i de cooperació internacional. Finalment el seu compromís s'ha refermat en assumir, des del 2007 i per segona vegada, la presidència de l'Institut de Pedagogia Popular (IPP), institució que sempre ha valorat la participació de les dones, no només en el consell directiu sinó en la feina que fan les docents promotores en tots els llocs on es desenvolupen els projectes. Com ella mateix explica "És un compromís impulsar, reforçar i ampliar la participació i lideratge de la dona per ser una força emergent en el camp laboral."

La situació de l'educació al Perú és molt precària, amb una inversió de només 157 euros l'any per escolar, ja siga de primària o secundària, mentre que Xile i Argentina se n'inverteixen més de 523 euros, i als Estats Units s'arriba als 6.272 euros. La injustícia econòmica i social és el principal obstacle per al desenvolupament educatiu i la democratització de l'educació i dels aprenentatges, l'educació pública, es troba en estat calamitosos en el Perú.

La injustícia econòmica i social obstaculitza el desenvolupament educatiu i la democratització de l'educació, segons Isabel Rivera

La presidenta de l'Institut de Pedagogia Popular de Perú, cita una de les conclusions de la Comisión de la Verdad y la reconciliación (CVR) <http://www.cverdad.org.pe/>: per a que la història no és repetesca, és imprescindible una profunda reforma de l'educació pública. Les dones, que en el seu país representen el 72% de la població magisterial no assumeixen en la mateixa proporció els càrrecs de direcció de les institucions educatives, ni de direcció sindical. Isabel Rivera Gonzales constitueix una excepció ben significativa. Durant 20 anys ha exercit de mestra titular d'una escola pública de Lima, alhora que és comprometida com a dirigent sindical, amb el Sindicato Unido de Trabajadores de la Enseñanza de Perú (SUTEP). Ha treballat, també, per una altra educació des de la reflexió i des de la pràctica amb la seua implicació en la l'ONG Centro de Promoción de la Mujer del Pueblo (CEPROMUP) a Villa El Salvador i en la regió d'Ayacucho com a coordinadora de Projectes educatius i de cooperació internacional. Des de 2007 assumeix, per segona vegada, la presidència de l'Institut de Pedagogia Popular (IPP).

Com es troba l'ensenyament en el Perú?

La desigualtat creix, ja que el sistema educatiu no contribueix a alleujar les diferències socioeconòmiques que es donen entre grups d'estudiants, sinó tot el contrari, les està augmentant. Els resultats de l'informe PISA van donar a conèixer una desfavorable situació dels i de les estudiants i situava el meu país en els últims llocs. Convé saber que l'estat dedica només 157 euros l'any per escolar, ja siga de primària o secundària, mentre que Xile i Argentina se n'inverteixen més de 523 euros, i als Estats Units s'arriba als 6.272 euros. En aquest món globalitzat s'ha donat un avanç espectacular en les modernes tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), però ha comportat importants retrocessos en el desenvolupament humà en molts països al Sud.

La injustícia econòmica i social és el principal obstacle per al desenvolupament educatiu i la democratització de l'educació i dels aprenentatges, l'educació pública, es troba en estat calamitosos en el Perú.

La formació inicial dels mestres és encara un tema a millorar, la situació de desànim que viuen és una cosa que s'ha de revertir.

Defensar l'educació pública avui implica, per això, defensar la possibilitat d'una altra educació pública. Cal treballar des d'ambdós costats al mateix temps: des de la política educativa i des de la política econòmica i social.

Quina és la situació de la formació del professorat peruà?

I les seves condicions laborals i salarials ?

La formació dels mestres, tant la inicial com la continuada és cada vegada de menor qualitat. S'ha augmentat la nota d'ingrés, però això no ha significat una millora de la qualitat, perquè la formació que s'ofereix és la mateixa. Les autoritats educatives volen vendre la idea que el problema està en les persones, però en realitat està en la formació.

Existeix una campanya de desprestigi per part de les autoritats en contra de l'autoestima i professionalisme del professorat, d'exigència de resultats sense la dotació de mitjans i condicions dignes de treball. Els i les ensenyants tenen responsabilitats, però de cap manera se'ls pot culpabilitzar del fracàs de l'educació.

El pressupost educatiu en Perú és irrisori, i amb el govern actual ha disminuït en termes de

PIB. No es generaran augments de sous, ni de pensions. Les recomanacions de la UNESCO no es tenen en compte i el 6% del PIB per a educació és una utopia.

¿Quina és la situació de la dona en el sistema educatiu peruà?

Segons les estadístiques al Perú, el 72% de la població magisterial és femenina, però aquesta realitat no es tradueix en els càrrecs de direcció de les institucions educatives, ni del ministeri d'educació, ni en els òrgans de direcció sindical. Ens trobem amb una forta paradoxa perquè les dones sí que es mobilitzen, però després no assumeixen direccions o lideratges.

Quina és la situació de les llengües natives aimara i quítxua a l'escola?

Es privilegia l'ensenyament en castellà, fins i tot en les escoles en les quals la majoria de l'alumnat parla quítxua, aimara o altres llengües natives. Moltes vegades el professorat desconeix aquestes llengües, que, per altra part, no tenen cap reconeixement oficial.

La diversitat cultural dels mestres peruans és un potencial per a una educació intercultural, però lamentablement la formació docent no té en compte la seva història personal i familiar. L'estat no té cap interès en que s'implemente en el currículum la llengua materna, ni tan sols en els llocs on es parla quítxua. En canvi, seria fonamental que el coneixement devl'idioma i la cultura local es tingueren en compte.

L'Estat ha de preocupar-se per la formació de mestres amb enfocament intercultural bilingüe i per a això ha de garantir la seva formació amb una política específica. També tenim en compte a la població de la Amazònia.

Cada any el IPP organitza un seminari internacional, amb quina finalitat?

A partir de l'any 2003 l'institut ha organitzat cada any un Seminari Internacional, que busca respostes sobre els interrogants que ens plantejem, i que ha de permetre clarificar quin model pedagògic ha de sustentar les polítiques educatives: Quin tipus de societat volem construir? Quin tipus de dona i d'home és necessari formar per a la societat que volem?

Tenim clar que un dels factors de l'actual crisi de l'educació al nostre país, és que no té polítiques coherents per a la construcció d'una societat amb democràcia, equitat i desenvolupament humà en un procés de lluita contra la pobresa. Propiciar aquests esdeveniments entre mestres i mestres de diferents llocs del país i principalment dels CAD permet generar una reflexió sobre directrius per al treball pedagògic coherent amb una pedagogia crítica.

En els seminaris participen experts internacionals i nacionals, per l'intercanvi d'experiències, i constitueix un esforç en el procés d'estendre alternatives i determinar el nou rol de la mestra i el mestre, que respon als temps actuals de globalització i de l'era del coneixement, per apostar per un desenvolupament transformador, que recuperi el saber popular des de la pràctica, la construcció col.lectiva del coneixement, el respecte a la identitat cultural, el respecte al diferent, el diàleg com a base educativa, el respecte al coneixement de l'educand, l'establiment de relacions horitzontals, el compromís, la posició de la persona com a subjecte dels processos de canvi entre altres.

Teniu establerts convenis de col.laboració amb Ensenyants Solidaris, ONG vinculada al sindicat STEI-i. Com valoreu la cooperació? ¿I quina és la vostra valoració de la participació de persones voluntàries-cooperants a les capacitacions del professorat?

La valoració ha estat molt bona perquè tots tenen un bon nivell pedagògic i meritori el treball que han realitzat, generalment desplaçant-se a llocs on la població és molt pobre.

Gràcies al conveni que vam establir amb Pere Polo, director de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de les Illes Balears, hem rebut suport financer d'STEI-i i d'Ensenyants Solidaris en tots els seminaris internacionals que hem realitzat, a més ha estat possible comptar amb la participació de destacats conferenciantes el mateix Pere Polo, l'educadora Isabel Carrillo, Miguel Ángel Sánchez, Gabriel Caldentey, Vicent Mauri i Juan Rodriguez.

També mantenim conveni amb el programa de cooperants que ens han brindat un gran suport pedagògic a Piura, Chíncha, Lima i aquest últim any a la zona rural de Cutervo (Cajamarca).

A més realitzem un treball mancomunat en l'elaboració de projectes que són gestionats a Espanya, sobre el tema alimentari en la perspectiva de la lluita contra la pobresa, o el projecte d'ajuda a la població afectada pel terratrèmol. Una intervenció important ha estat el projecte Enfortiment i Lideratge dels CAD que ha permès consolidar-se en xarxes locals, regionals i propiciar trobades nacionals; actualment impulsa el protagonisme dels estudiants de secundària amb qui es treballa el tema de lideratge i emprenedoria.

Una gran oportunitat en la formació dels mestres i mestres han estat les beques que ens atorga Ensenyants Solidaris.

Molt positiva la relació de treball i els llaços d'amistat que han anat creixent per les coincidències de buscar canvis i contribuir amb el desenvolupament d'una millor educació compromesa amb els interessos del poble per aconseguir una societat més equitativa amb justícia social.

En l'estiu de 2010 persones d'STEPV van participar en algunes de les vostres activitats en Cutervo i Lima, quina ha estat l'experiència?

Primer agrair la participació dels companys d'STEPV en els dos seminaris internacionals desenvolupats el 2010, un a la ciutat de Lima i l'altre a la província andina de Cutervo (Cajamarca), valorem de molt positiu i de molt reconeixement la ponència de Vicent Mauri sobre "El pacte per l'educació i l'estatut docent i El sindicat i l'ensenyament en una perspectiva de pedagogia crítica". De Cutervo ens han remès una Resolució de la Direcció d'Educació d'agraïment i reconeixement al mestre Vicent.

Estem molt interessats en establir conveni amb STEPV sobretot per la identificació de fer un treball mancomunat en la lluita contra la pobresa i per una millor educació, hem iniciat comunicació sobre això però és necessari per a la institució formalitzar-lo i portar-lo endavant.

De l'informe elaborat per la Comisi3n de la verdat y la reconciliaci3n de Per3.

<http://www.cverdad.org.pe/>

La CVR cree conveniente se1alar que las relaciones entre hombres y mujeres en el Per3 – antes del conflicto y posiblemente despu3s de 3l– no son democr3ticas, ni justas, ni equitativas. Es sobre este terreno, que el conflicto se desarrolla, acentuando, profundizando y/o transformando estas relaciones. Se trata pues de un sistema de g3nero caracterizado por la desigualdad, la jerarqu3a y la discriminaci3n. De otro lado es tambi3n importante tomar conciencia que la existencia de estas injusticias entre varones y mujeres nos revela la existencia de un orden social, de mecanismos de autoridad y de poder que le sirven de sustento.

La CVR considera oportuno utilizar este enfoque pues permite analizar la interrelaci3n que existe entre la violencia y la organizaci3n social que reproduce sistemas de exclusi3n y dominaci3n de los cuales hombres y mujeres son partes afectadas.

“Durante mucho tiempo la violencia sexual fue vista como un da1o colateral o un efecto secundario de los conflictos armados y no como una violaci3n de derechos humanos, con lo cual estos hechos no s3lo no han sido denunciados, sino que adem3s se es ha visto como normales y cotidianos. Esto que es cierto para situaciones de no conflicto, se hace a3n m3s grave en una situaci3n como la vivida en el Per3 entre el a1o 1980 y el a1o 2000, cuando el orden se vio alterado y la impunidad se generaliz3. Lo dicho se enmarca en un contexto m3s amplio de violencia y discriminaci3n contra la mujer, que ha desconocido sus derechos humanos y las situaciones que la afectan espec3ficamente.

Como ha sido reconocido en el 3mbito internacional, la violencia contra la mujer es una forma de discriminaci3n que impide gravemente que goce de derechos y libertades en pie de igualdad con el hombre”

“Como resultado de la investigaci3n realizada, la CVR ha llegado a la conclusi3n que la violencia desatada en nuestro pa3s afect3 de manera diferente a hombres y mujeres. Las distintas posiciones sociales y roles de g3nero ocupados por varones y mujeres condicionan su participaci3n en el conflicto armado y producen efectos espec3ficos en cada uno de ellos. Las mujeres, por el hecho de serlo, fueron v3ctimas singulares de un conjunto de delitos y atentados contra su dignidad y sus derechos humanos que difieren de aquellos infligidos a los varones. Estas diferencias no son nuevas y retoman situaciones previas de desigualdad de g3nero, 3tnicas y sociales que es preciso conocer para poder actuar en consecuencia

La CVR considera importante hacer visible estas diferencias pues permiten dar cuenta de situaciones diversas aportando as3 al establecimiento de la verdad.”

Instituto de Pedagogía Popular de Perú

El IPP que cuenta con 26 años de vida institucional busca afirmar la importancia de la educación popular, es la casa de los maestros y maestras, es el lugar de acogida y de confluencia de personas comprometidas con la práctica social educativa en sectores populares, que se adscribe a las corrientes de la Educación Popular, en la perspectiva de la Educación Liberadora de Paulo Freire.

En el IPP realizamos investigaciones educativas a partir de la inquietud de los Círculos de autoeducación docente (CAD), formados por maestros organizados en cada escuela que llevan adelante un proyecto de innovación, que se vincula con los movimientos sociales, con las organizaciones de base. Desarrollan innovaciones pedagógicas construidas de manera colectiva en respuesta a las necesidades en su institución educativa y de su comunidad.

Así mismo, es una prioridad tener y brindar información actualizada sobre educación, preparar publicaciones y materiales educativos.

Establecemos convenios para el desarrollo de proyectos con las instituciones educativas, a nivel nacional, y a nivel internacionales. Como la que tenemos con Ste-i internacional, Ensenyants Solidaris.

Los Círculos de Autoeducación Docente, los CADs

Lo constituyen grupos organizados de maestras y maestros comprometidos con su pueblo. Se reúnen para lograr su autoformación colectiva mediante el intercambio de experiencias y el desarrollo de tareas educativas, que no se quedan en el análisis y la reflexión, sino que avanzan hacia la acción.

Los CAD se desarrollan en cinco regiones del país Lima, Piura, Cajamarca (Cutervo), San Martín (Moyobamba y Lamas) e Ica (Chincha). Puede decirse, que también se desarrollan CADs en otros lugares dada la difusión y el interés de los propios maestros, es el caso de Junín, Moquegua, Huarochiri (provincia de Lima) y en otros.

constituyen un espacio de reflexión para asumir el compromiso de contribuir al cambio educativo, mediante el diseño, el desarrollo y la validación de innovaciones educativas. La reflexión sobre su práctica y sobre las condiciones políticas del país y del mundo los hace críticos y los impulsa a cambiar sus formas tradicionales de trabajo. De ahí el interés por desarrollar una práctica innovadora.

El perfil de un integrante de un CAD debe ser un maestro o maestra con amplias competencias profesionales, con una conducta ética y con un fuerte compromiso sindical y social.